

Kopja Informali ta' Sentenza

**QORTI CIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
ANTHONY ELLUL**

Seduta tat-18 ta' Settembru, 2012

Citazzjoni Numru. 1155/2005

**Maurice Fenech u martu Rita Fenech f'isimhom
propju u bhala rapprezentanti ta' binhom minuri
Shaun Fenech**

Vs

**Jacksons Company Limited, Elbros Construction
Limited u Tigne Estates Limited**

Citazzjoni.

Permezz ta' citazzjoni prezentata fis-6 ta' Dicembru 2005,
l-atturi ppremettew li:-

Fit-18 ta' Gunju 2004 ghal habta tat-8.25 ta' filghodu, Frank John Fenech ta' 17 il-sena miet tragikament waqt li kien qiegħed jagħmel xogħol tal-elettriku fuq inkarigu ta' Jacskons Company Limited, li kien impjegat magħha. Ix-xogħol kien qiegħed isir f'Capital Mansions Block A, Triq Censu Xerri, Tigne, proprjeta tas-socjeta konvenuta Tigne Estates Limited.

Id-decujus kien iben l-atturi Maurice u Rita Fenech, u hu l-attu l-iehor. L-atturi huma werrieta tal' Frank John Fenech, u miet minhabba l-griehi li garrab meta waqa' minn gallarija fis-sitt sular għal bitha fl-istess blokk.

Il-mewt ta' Frank John Fenech sehhet tort tal-konvenuti kollha.

Sknod l-Artikolu 9 tal-Kap. 452 tal-Ligijiet ta' Malta, sa fejn għandhom x'jaqsmu kondizzjonijiet ta' impjieg, il-provvedimenti tal-Kap. 424 u ta' xi regolamenti magħmula tahtu għandhom jitqiesu li jiffurmaw parti mill-kondizzjonijiet magħruffin tal-impieg tal-impjegati.

Jacksons Company Limited, bhala l-employer tal-istess Frank John Fenech, ma zguratx is-sahha u s-sigurta tiegħu waqt ix-xogħol u lanqas ma adottat dawk il-mizuri ta' prevenzjoni ta' incidenti fuq ix-xogħol stabbilit mil-ligi kif kien obbligu tagħha li tagħmel bhala employer skond Artikolu 6(1) u (2) tal-Kap. 424 tal-Ligijiet ta' Malta u skond ir-regolamenti li huma fis-sehh bis-sahha tal-istess Kap. 424 kif ukoll minhabba imprudenza, negligenza u nuqqas ta' osservanza tal-Artikoli 1031 u 1032(1) tal-Kodici Civili. Fir-rigward ta' Elbros Construction Limited u Tigne Estates Limited huma responsabbli principalment minhabba imprudenza, negligenza u inosservanza tar-regolamenti skond l-Artikolu 1031 u 1032 tal-Kodici Civili, u in partikolari fir-rigward ta' Elbros minhabba n-nuqqas ta' osservanza tal-obbligi tagħha a tenur tal-Kap. 424 tal-Ligijiet ta' Malta u r-regolament li huma fis-sehh bis-sahha tal-Kap. 424.

Għalhekk talbu lill-Qorti sabiex:-

1. Tiddikjara lill-konvenuti responsabli ghall-mewt ta' Frank John Fenech b'rizultat tal-incident li sehh fit-18 ta' Gunju 2004.
2. Tillikwida d-danni li sofrew l-atturi.
3. Tikkundanna lill-konvenuti sabiex ihallsu d-danni.

Noti tal-eccezzjonijiet.

Permezz ta' nota tal-eccezzjonijiet prezentata minn Elbros Construction Limited fit-12 ta' Ottubru 2007¹:-

1. Dakinhar tal-incident il-kumpannija kienet diga' lestiet ix-xoghol taghha u ma kenitx ghadha fis-sit ta' kostruzzjoni fejn sehh l-incident.
2. Fl-esekuzzjoni tax-xoghol taghha l-kumpannija agixxiet b'mod prudenti, diligenti, skond ir-regolamenti u skond is-sengha u l-arti.
3. Il-kumpannija osservat l-obbligi legali taghha li jirrizultaw mill-Kap. 424 tal-Ligijiet ta' Malta.

Permezz ta' nota tal-eccezzjonijiet prezentata fid-19 ta' Ottubru 2007² Jacksons Company Limited wiegbet:-

1. Il-kumpannija ma tistax tinzamm responsabbli ghaliex ma kenitx traskurata, imprudenti, negligenti jew ma harsitx ir-regolamenti jew dak li jinghad fl-Artikolu 1031 u 1032(1) tal-Kap. 12.
2. Il-mejjet ma kellu l-ebda raguni ghalfejn johrog fil-gallarija ghaliex xogholu kien f'post iehor, u cjoe' fuq gewwa.
3. Kien il-mejjet li had sogru inutli u azzardat meta pprova jaqbez minn terazzin ghal iehor u, meta ghamel hekk, flok ma wasal fejn xtaq, spicca biex waqa' ghal isfel sitt sular.

Permezz ta' nota tal-eccezzjonijiet prezentata fis-26 ta' Ottubru 2007³ Tigne Estates Limited wiegbet:-

---

¹ Fol. 35.

² Fol. 39.

³ Fol. 43.

Kopja Informali ta' Sentenza

1. Il-kumpanija m'hijiex responsabbli ghal danni li setghu sofrew l-atturi la *ex contractu*, la *ex delictu* u lanqas *ex lege*.

Il-qorti semghet il-provi, rat l-atti nkluz noti ta' sottomissjonijiet.

Konsiderazzjonijiet.

1. Dan il-kaz hu dwar incident fatali li sehh fit-18 ta' Gunju 2004 ghal habta tat-8.25 a.m. meta Frank John Fenech, li kien ghad ghandu 17 il-sena u mpjegat ma' Jacksons⁴, waqa' minn gallarija f'Capital Mansions, Block A, Triq Censu Xerri, Tigne. Skond ir-rapport tat-tobba li ghamlu l-awtopsja:-

*"The death of this young male is due to hypovolaemic shock and fractured skull following an accidental fall from height."*⁵.

Il-post fejn sehh l-incident hu proprjeta tal-kumpanija Tigne Estates Limited u inbena mill-kuntrattur Elbros Construction Limited. Il-vittima kien jaghmel xoghol tal-elettriku. Jirrizulta li bejn l-24 t'a Novembru 2003 u 22 ta' Jannar 2004 Frank John Fenech kien ghamel kors ta' 120 siegha mal-Employment & Training Corporation f'*Basic Electricity and Plumbing*⁶. L-atturi huma l-werrieta tieghu⁷. M'hemmx certezza dwar l-gholi ta' sular li waqa' l-vittima, ghalkemm l-indikazzjoni tidher li hi gholi ta' sitt (6) sulari.

2. Ghal dik li tikkoncerna r-responsabbilta ta':-

(a) **Elbros Construction Limited**, il-qorti hi tal-fehma li m'ghandix twiegeb ghall-incident gialadarba jirrizulta li l-inkarigu taghha kien li tibni s-sit u jirrizulta li x-xoghol tlesta qabel sehh l-incident. Skond certifikat mahrug mill-

---

⁴ Kuntratt ta' impjeg datat 3 ta' Frar 2004 (fol. 13).

⁵ Fol. 289.

⁶ Fol. 30.

⁷ Maurice u Rita Fenech huma l-genituri, filwaqt li Shaun Fenech hu hu Frank John.

perit Joseph Sapienza⁸ datat 18 ta' Meju 2004, jinghad li din il-kumpanija “...*satisfactorily completed the construction works and left the site on 3rd June 2004.*”⁹. Il-qorti ma tarax li Elbros, wara li lestiet ix-xoghol, kellha xi obbligu li taghmel xi mizuri ta' sigurta fuq is-sit in kwistjoni ghall-haddiema li kienu ser jidhlu jaghmlu xoghol ta' finishing.

(b) **Jacksons Company Limited**, il-qorti m'ghandix dubju li ghandha twiegeb ghall-hsara li sofrew l-atturi.

Skond l-Artikolu 6 tal-Att dwar l-Awtorita' ghas-Sahha u s-Sigurta' fil-Post tax-Xoghol (Kap. 424): “*Min ihaddem ghandu dejjem jizgura is-sahha u s-sigurta tal-persuni kollha li jistghu jigu affettwati bix-xoghol li jkun qieghed isir ghal dik il-persuna li thaddem.*”. Fost il-mizuri li ghandhom jittiehdu biex jigu evitati incidenti li fihom imutu jew iwegghu n-nies fuq il-postijiet tax-xoghol, “....*ghandhom jittiehdu fuq il-bazi ta' dawn il-principji generali ta' prevenzjoni li gejjin, jigifieri:-*

- (a) *li jigi evitat riskju;*
- (b) *l-identifikazzjoni ta' perikli assocjati ma-xoghol;*
- (c) *l-evalwazzjoni ta' dawk ir-riskji li ma jistghux jigu evitati;*
- (d) *il-kontroll mill-bidu ta' dawk ir-riskji li ma jistghux jigu evitati;*

li jittiehdu l-mizuri necessarji kollha biex jirriducu r-riskju kemm ikun ragonevolment prattiku, inkluz li jitbiddel dak li huwa perikoluz b'dak li ma jkunx perikoluza jew li jkun anqas perikoluz.....”¹⁰.

Bhala l-principal tal-vittma, kellha l-obbligu li tizgura li fil-post fejn ser tibghat il-haddiema jahdmu ma kienx hemm perikli jew ghallinqas jittiehdu mizuri sabiex kemm jista' jkun jigu ridotti l-perikli. M'huwiex bizzejjed li l-principal jaghti *helmet* u *safety shoes* lill-impjegati. Id-dmir tal-

⁸ Il-perit inkarigat mill-progett.

⁹ Fol. 103.

¹⁰ Artikolu 6(2) tal-Kap. 424.

principal jibda sa minn qabel il-haddiema jirfsu fil-post fejn ser jahdmu. Jirrizulta li l-gallarija minn fejn waqa' Frank John Fenech kellha biss bazi tal-konkos. Il-verifiki ghandhom isiru kemm qabel jibda x-xoghol u kif ukoll waqt li jkunu ghaddejjin ix-xogholijiet. Il-principal ghandu dmir li jipprotegi s-sahha u sigurta tal-impjegat u jiehu azzjoni. Ghandu jaghmel dak li hu ragonevolment prattikabbli biex jottjeni dan, billi jassigura li l-impjegati huma protetti minn kull haga li tista' tikkaguna hsara, u b'hekk jikkontrolla r-riskji ghas-sahha u sigurta tal-impjegati tieghu. Il-principal ghandu, qabel jibda x-xoghol, dmir li jaghmel assessment tar-riskji li hemm fuq il-post tax-xoghol u mbaghad jimplementa. M'hemmx dubju li gallariji minghajr railing huma riskji li l-principal kellu d-dmir jikkunsidra u jiehu azzjoni dwarhom qabel jibghat l-impjegati jahdmu fil-post fejn tilef hajtu dan iz-zaghzugh. F'dan il-kuntest issir ukoll riferenza ghal *Work Place (Minimum Health and Safety Requirements for Work at Construction Sites) Regulations*¹¹ fejn hemm mizuri bazici li jridu jittiehdu f'siti ta' kostruzzjoni, fosthom:-

*"5.1 Waqghat mill-gholi ghandhom ikunu fizikament evitati partikolarment permezz ta' bennieni solidi li jkunu gholjin bizzzejjed u jkollhom ta' l-anqas bord tat-tarf, poggaman ewlieni u poggaman intermedju jew alternattiva ekwivalenti."*¹².

Skond regolament numru 8 il-kuntratturi ghandhom id-dmir li jiehdu mizuri konformi mal-htigijiet minimi elenkati fir-Regolamenti, fosthom dik hawn fuq citata.

Fil-fehma tal-qorti il-fatt li dakinhar li sehh l-incident jidher li ma kienx ser isir xoghol fuq barra, ma jfissirx li l-principal jista' jfarfar ir-responsabbilta'. Il-gallarija minn fejn waqa' dan iz-zaghzugh kienet fil-fond fejn kellu jsir ix-xoghol. Il-qorti hadet notament ta' dak li qalet il-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti ta' Gudikatura Kriminali fis-sentenza li nghatat fl-24 ta' Gunju 2011 fil-kawza **Il-Pulizija vs Lorenzo Ellul et** li kien jittratta l-incident in kwistjoni. Dik

¹¹ S.L. 424.29 (Avviz Legali 281 tal-2004).

¹² Skeda numru IV.

il-qorti ddikjarat li ma kienx hemm htiega li jsir *risk assessment* min-naha ta' Jacksons peress li:- *"..... I-haddiema tas-socjeta Jacksons Company Limited li kienu qeghdin jaghmlu xoghol ta' plumbing u elettriku fuq gewwa. Kif gie precizat aktar 'il fuq ir-riskju mehud mill-vittma f'dan il-kaz ma kienx prevedibbli stante li l-employer qatt ma seta' jimmagina u ghalhekk jipprovdi ghal sitwazzjoni fejn impjegat kien sejjer konxjament u xjentement iqieghed hajtu fil-periklu bla bzonni u b'mod daqshekk sperikolat."*, u lliberat lid-diretturi tal-kumpannija Jacksons mill-akkuza li naqsu milli jharsu s-sigurta u s-sahha tal-impjegati. Il-qorti ma taqbilx. Ir-*risk assessments* isiru biex wiehed jelimina r-riskji mill-post tax-xoghol ghall-impjegati u kemm jista' jkun jevita dawn it-tip ta' incidenti. Il-vittma, minorenni, kien jinsab f'appartament gebel u saqaf li kellu bieb b'fetha li taghti ghall-gallarija dejqa minghajr ilqugh. Hadd ma jaf x'kienet ir-raguni ghalfejn il-vittma hareg fil-gallarija u l-qorti ma tistax tibbaza decizjoni fuq spekulazzjonijiet¹³. Jidher li l-haddiema kienu ghadhom jaslu fuq il-lant tax-xoghol u kienu qeghdin itellghu l-ghodda u l-materjal fil-hin li sehh l-incident. Fil-fatt David Spiteri, impjegat iehor ta' Jacksons, spjega kif twasslu fuq il-post tax-xoghol mill-imghallem u dahlu fi Blokk C u Fenech beda jtella' xi ghodda u materjal filwaqt li hu baqa' isfel. Irrizulta wkoll kif meta sehh l-incident Fenech kien ghad ghandu l-barzakka fuqu. Fatt li jkompli jsahhah il-fehma li x-xoghol kien ghadu ma bediex. Jibqa' l-fatt innegabbli li fil-gallarija ma kienx hemm ilqugh. Il-qorti ma tistax taccetta li ma kienx prevedibbli li xi haddiem ta' Jacksons kien ser johrog fil-gallarija,

---

¹³ Hekk per ezempju fin-nota ta' sottomissjonijiet li pprezentat Jacksons fid-19 ta' Ottubru 2011, qalet: *"Li ghamel iben l-atturi hija bravada, u cioe dak li it-taljani jghidulha follia di gioventu, u cioe prova jaqbes minn gallarija ghal ohra u il-pass ma tahx bil-konsegwenza naturali li, sfortunatament, spicca sitt indani 'l isfel u iltaqa' mal-mewt."* (paragrafu 28), u iktar 'il quddiem jinghad: *"Fenech mar fuq it-terrazzin jew biex jittawwal, jew biex, kif irrizulta ukoll ghall-Qorti Kriminali, biex iqassar trieqtu mnejn kien tela' ghal fejn kellu jahdem u allura ma jipprova jaqbez minn terrazzin ghal iehor u sfortunatament, din id-darba, il-pass ma tahx u baqa' niezel ghal isfel."* (paragrafu 35). F'kull kaz minn dak li rrizulta fil-post fejn sehh l-incident, il-qorti tqies li hu inverosimili li l-incident sehh minhabba li l-vittma pprova jghaddi mill-gallarija tal-appartament fi Blokk C ghall-gallarija ta' appartament fi blokk A, u dan meta tqies fejn instab il-vittma fil-bitha fejn waqa' (ara skizz a fol. 235). Kieku gara hekk kien jaqa' bejn ix-xifer taz-zewg gallariji u mhux jispicca fil-kantuniera n-naha l-ohra tal-bitha.

irrispettivament ta' x'setghet kienet ir-raguni ghalfejn jaghmel hekk. Dan iktar u iktar meta tqies li kienet qeghda thaddem guvni ta' 17 il-sena. Il-mizuri tas-sigurta' suppost kienu f'posthom mill-ewwel gurnata li fiha haddiema ta' Jacksons dahlu jahdmu f'dan il-bini. Il-principal m'ghandu jippresumi xejn, u m'ghandux jedd ifarfar mir-responsabbilta ghaliex l-impjegat ghazel li johrog fil-gallarija fejn jidher li ma kellux bzonn johrog. Il-principal kellu jipprevedi li xi hadd mill-haddiema ser johrog fil-gallariji, hi x'inho r-raguni. Id-dmir tal-principal hu li jizgura li fil-lok fejn ser ikunu qeghdin jahdmu l-impjegati jkunu ttiehdu l-mizuri kollha li jissalvagwardjaw is-sahha u s-sigurta tal-impjegat. Fil-fehma tal-qorti Jacksons Company Limited naqset milli thares dan l-obbligu meta ma haditx passi biex tizgura li fil-gallariji jtqieghed ilqugh temporanju, fejn sahsitra sar xoghol ta' tqeghid ta' *ceiling rose* fis-saqaf tal-gallariji. Hu veru li ma rrizultax li dakinhar tal-incident il-vittma kellu jaghmel dan ix-xoghol. Ir-riferenza tal-atturi ghas-sentenza Ingliza fl-ismijiet **Smith v Chesterfield & District Co-operative Society Limited** tad-20 ta' Jannar 1953 hi flokha, in kwantu nghad li l-agir tal-haddiem ghalkemm kien irragonevoli, kien wiehed prevedibbli u l-principal kellu jaghmel tajjeb ghad-danni. Li hemm differenti f'dak il-kaz hu li d-dannegat kien wegga' waqt li qieghed jahdem fuq il-magna li kien impjegat biex jahdem fuqha. Dan qieghed jinghad ghal dak li ser jinghad iktar 'il quddiem dwar negligenza kontributorja.

Hi wkoll rilevanti ittra li ntbaghatet lil Jacksons datata 22 ta' April 2004 mill-Occupational Health & Safety Authority fejn fost'affarijiet ohra avzata li kellhom jittiehdu "*...all the necessary precautions to reduce risk of falls from heights, by addressing all open edges.*"¹⁴. Jirrizulta li qabel seh l-incident, ufficjal mill-Awtorita kien mar fuq il-post u ra x'nuqqasijiet kien hemm. Kienet sahsitra saret laqgha mal-ufficcjali ta' Jacskons. F'dan ir-rigward issir riferenza ghal dak li xehed Noel Cachia, Senior Officer mal-Health and Safety Authority, fl-inkjesta:-

---

¹⁴ Fol. 231.

“Nghid li fl-20 ta’ April 2004 jien u Philip Mizzi bhala ufficjali tal-Health and Safety Authority gejna fuq il-post biex nispezzjonaw il-fond u xogholijiet. Nispjega li bhala method ta’ ispezzjoni taghna hrigna ghadd ta’ ordnijiet korrettivi lill-kuntratturi li bdew jahdmu f’dan il-fond fosthom lill-kumpannija Jacskons Company Limited..... Nispjega li fl-4 ta’ Mejju kont mort mas-Sur Barbaro Sant u ddiskuta fit-tul mal-kuntratturi Jacksons Company Limited u anke ma’ Jack Scerri. Tkellimt ukoll lil Maria Dolores Scerri u lit-tfal.”¹⁵.

Wara ntbaghtet l-ittra msemmija, hu evidenti li ma ttiehdet l-ebda azzjoni u dak li nghad mill-ufficjali tal-Awtorita waqa’ fuq widnejn torox¹⁶. Hu altru milli evidenti li bin-nuqqas li tosserva l-ordni li nghatat, Jacksons Company Limited kienet ukoll qeghda tikser il-ligi.

Din l-istess konvenuta lanqas ma tista tipprova tahrab mir-responsabbilta billi targumenta li kien id-dmir ta’ Tigne Estates Limited li tiehu hsieb l-aspett ta’ sahha u sigurta. Apparti li m’hemm xejn fil-kuntratt ta’ appalt li jista’ jwassal lill-qorti ghal xi konklużjoni ta’ din ix-xorta, id-dmirijiet imposti mill-ligi fuq persuna ma jistghux jigu assenjati fuq persuna ohra.

(c) **Tigne Estates Limited**, ma tistax tfarfar mir-responsabbilta billi tallega li l-vittma ma kienx impjegat taghha u li r-relazzjoni taghha kien biss ma’ Jacksons Company Limited. Taht il-ligi tas-sahha u sigurta kemm il-klijent u wkoll il-kuntrattur ghandhom obbligi.

Il-qorti taqbel mat-tezi tal-atturi li l-Ligi Sussidjarja 424.29¹⁷ kienet timponi dmirijiet fuq din il-kumpannija, li ghalha sar ix-xoghol¹⁸. Il-post fejn kien qieghed isir ix-

---

¹⁵ Fol. 226.

¹⁶ Skond l-Artikolu 17 tal-Kap. 424, ufficjali tal-Awtorita ghandhom jedd jaghtu ordnijiet lil kull persuna sabiex jissalvagwardjaw s-sahha u s-sigurtà fuq il-post tax-xoghol u *“kull persuna ghandha tobdi dan l-ordni minnufih sakemm ma jigix revokat minn ufficjal jew mill-Bord ta’ Appelli”*.

¹⁷ *Work Place (Minimum Health and Safety Requirements for Work at Construction Sites) Regulations* li dahlu fis-sehh fl-14 ta’ Mejju 2004.

¹⁸ Id-definizzjoni tal-kelma *“klijent”* taht din il-ligi sussidjarja hi kull persuna naturali u legali li ghalha jsir progett.

Kopja Informali ta' Sentenza

xoghol jaqa' taht id-definizzjoni ta' "construction site" li hu:-

*"kull sit ta' kostruzzjoni fejn jitwettqu xogholijiet ta' bini jew ta' inginerija civili, li lista mhux ezawrjenti taghom qed tinghata fl-Iskeda I"*¹⁹.

Xoghol ta' dawl u ilma hu bla dubju inkluz.

Il-ligi timponi dmirijiet ukoll fuq il-klijent, cjoe l-persuna li ghaliha qieghed isir ix-xoghol. Mill-provi migbura l-qorti m'ghandha l-ebda dubju li bejn Tigne Estates Limited u l-kuntratturi nkarigati biex jaghmlu x-xoghol, ma kien jezisti l-ebda programm u pjan relatat mas-sahha u sigurta fuq is-sit in kwistjoni. Ma kien hemm l-ebda koordinazzjoni. Fil-fatt Raymond Grixti xehed:-

"Dr Chris Cilia: Ghar-rigward ta' issues ta' health and safety eccetra min kien jiehu hsiebhom effettivament waqt il-construction phase ?

Xhud: Kull kuntrattur jeddressja s-site, iz-zona fejn ikun qed jahdem. L-Elbros li kien ilu tliet gimghat li hareg, il-health and safety issues jigu addressjati minn kull kuntrattur individwali.

Omissis

Dr Chris Cilia: meta gew aggudikati dawn il-kuntratti, inghataw lil diversi, kien isir kuntratt bil-miktub maghom ?

Xhud: Ehe.

Dr Chris Cilia: Fir-rigward ta' issues ta' health and saftey x'kien jinghad ?

Xhud: Li kull kuntrattur individwali z-zona fejn ikun qed jahdem hu jaghmilha safe ghax hu ma jkunx qed jahdem fil-progett kollu, ikollok giex sulari tliet sulari, l-electrician jitla' 'l fuq, imbghad jidhol tal-madum u jidhol tal-kisi. Iz-

---

¹⁹ Artikolu 2.

*zona fejn ikunu qed jahdmu diversi kuntratturi trid tigi safe ghas-sigurta' tal-haddiema tagghom.*²⁰.

Hekk ukoll George Muscat, direttur ta' Tigne Estates Limited, xehed: *"Il-ftehim ta' kull kuntrattur kien ukoll li kellhom jiehdu hsieb dawk il-kwistjonijiet kollha li jirrigwardaw is-sahha u is-sigurta tal-haddiema....."*²¹.

Minn dan il-kliem hu altru milli car li Tigne Estates Limited bhala l-klijent ma dahlitx fl-aspett tas-sahha u sigurta.

M'huwix bizzzejjed li l-klijent ighid li l-kuntratturi differenti kellhom jiehdu hsieb l-aspett ta' sahha u sigurta fil-sit ta' kostruzzjoni²². Is-sid ghandu dmirijiet imposti fuqu mil-ligi u m'ghandux triq ohra ghajr li jkun pro-attiv f'dak li jirrigwarda s-sahha u sigurta' tan-nies f'sit ta' kostruzzjoni. Min-naha ta' Tigne Estates Limited ma hadet l-ebda passi biex tizgura li l-kuntratturi jiehdu mizuri ta' sigurta' fil-post fejn kellu jsir ix-xoghol. Hekk per ezempju jidher li kien fatt maghruf li xi nies li jkunu qeghdin jahdmu fis-sit²³ kienu jghaddu minn gallarija ghall-ohra ta' blokk permezz ta' fallakka. Prattika li hi ghal kollox inaccettabbli. Ghalkemm fil-post kien hemm *foreman* inkarigat mis-sid²⁴, jidher bic-car li d-dmirijiet stipulati fir-Regolament numru 5 ma twettqux. Obbligi li huma ntizi biex tigi salvagwardjata s-sigurta tal-haddiema, u li jinkludu li:-

- i. jikkordina l-implimentazzjoni tad-disposizzjonijiet sabiex b'hekk jigi zgurat li l-kuntratturi jiehdu fost'affarijiet ohra l-mizuri minimi kontemplati fl-Iskeda numru IV.
- ii. jaghti direzzjonijiet dwar affarijiet relatati ma' sahha u sigurta.

In-nuqqas ta' Tigne Estates Limited li tizgura li l-gallariji jigu mbarrati qabel jibda x-xoghol, jaghmilha responsabbli

---

²⁰ Fol. 297 *et seq.*

²¹ Fol. 378.

²² Ara deposizzjoni ta' Raymond Grixti (fol. 297 *et seq.*)

²³ M'hemmx prova li dawn kienu impjegati ta' Jacksons Limited.

²⁴ Ara deposizzjoni ta' Raymond Grixti li ta fl-inkjesta magisterjali, ghalkemm varja l-verzjoni meta xehed f'din il-kawza fis-seduta tas-27 ta' Ottubru 2009 (fol. 297).

daqs Jacksons Company Limited. L-Artikolu 1033 tal-Kodici Civili jipprovdi:-

*“1033. Kull min, bil-ħsieb jew mingħajr ħsieb li jagħmel deni, għax ikun irid jew b’nuqqas ta’ diliġenza, ta’ prudenza jew ta’ ħsieb, jagħmel jew jonqos li jagħmel xi haġa **li biha jikser xi dmir impost mil-liġi**, hu obbligat għall-ħlas tal-ħsara li tigrri minħabba f’hekk.”*

Il-qorti m’ghandix dubju li Tigne Estates Limited naqset fid-dmirijiet imposti fuqha bl-imsemmi Avviz Legali. Ladarba kien evidenti li kien hemm nuqqasijiet għal dak li jikkoncerna mizuri ta’ sigurta, ma kellix tippermetti li fil-proprijeta tagħha jitkomplax x-xogħol qabel jigi zgurat li fil-post jittiehdu l-mizuri mehtiega għas-sigurta tal-haddiema. L-ommissjoni tagħha tirrendiha responsabbli għad-danni.

Kien biss wara li sehh l-incident li ttiehdu mizuri biex il-gallariji sarilhom tip ta’ railing temporanju²⁵, li bid-dovut rispett m’huwiex adegwat meta tqies li orrizontalment saru biss zewg kurrenti tal-injam li facilment jinqasmu bil-piz ta’ bniedem.

M’ghandux ikun skuzanti ‘l fatt li dawn ir-regolament dahlu fis-sehh ftit inqas minn xahar qabel ma sehh l-incident fatali. Il-fatt jibqa’ li dik kienet il-ligi fiz-zmien li sehh l-incident.

3. Min-naha l-oħra hu wkoll id-dmir ta’ haddiem li *“...jissalvagwardja s-sahha u s-sigurta tieghu nnifsu kif ukoll dik ta’ persuni oħra li jistgħu jigu affettwati bix-xogħol li jkun qed isir.”* (Artikolu 7 tal-Kap. 424). Fuq il-post tax-xogħol l-impjegat għandu jiehu ħsieb is-sigurta personali tieghu u ma jesponix ruhu għall-perkli bla bżonn.

---

²⁵ Ara ritratti a fol. 465. Mid-deposizzjoni ta Emanuel Cortis, seduta tal-14 ta’ Gunju 2011, jirrizulta li kien hu li waha l-injam mal-gallariji wara ordni li nghatat mill-Awtorita. Emanuel Cortis xehed li hu projects manager mal-kumpanija Gap, li jidher li hi assocjata ma’ Tigne Estates Limited. Tant hu hekk li l-foreman kien certu Raymond Grixti li met xehed fl-inkjesta (18 ta’ Gunju 2004) qal li hu impjegat ta’ Gap Holdings Limited (fol. 224).

Fil-fehma tal-qorti l-vittma espona ruhu għall-periklu meta hareg f'gallarija li ma kellha l-ebda lqugh, iktar u iktar meta jitqies li ma jirrizultax li dakinhar kien ser isir xi xogħol fiha. Jirrizulta li l-incident sehh ftit wara li l-impjegati twasslu fil-post fejn kienu ser jahdmu, u kienu għadhom qegħdin itellghu l-ghodda u l-materjal. Sahansitra kien għad għandu l-barzakka fuq dahru. Hadd ma jaf x'kienet irraguni li dan iz-zghazugh hareg fuq il-gallarija, fejn il-periklu kien evidenti.

F'dan il-kuntest il-qorti hi tal-fehma li hemm negligenza kontributorja min-naha tal-vittma. L-Artikolu 1051 tal-Kodici Civili (Kap. 16) jipprovdi:

“Jekk il-parti li tbat l-hsara tkun b'nuqqas ta' prudenza, ta' diligenza jew ta' hsieb ikkontribwiet jew tat okkazzjoni għall-hsara, il-Qorti, fil-likwidazzjoni tal-ammont tad-danni li għandhom jithallsu lil dik il-parti, tiddeciedi, fid-diskrezzjoni tagħha, f'liema proporzjon din tkun ikkontribwiet jew tat okkazzjoni għall-hsara li batiet, u l-ammont tad-danni li għandu jithallas lilha mill-persuni l-oħra li jkunu dolożament jew bla ma riedu kkontribwew għal dik il-hsara, jigi mnaqqas f'dik il-proporzjoni”.

Għalkemm il-vittma kien għad għandu 17 il-sena, ma jfissirx li ma kellux ikollu għaqal bizzejjed biex igharaf li jekk johrog fil-gallarija ser ipoggi lillu nnifsu f'periklu. F'dan il-kuntest il-qorti tikkonkludi li l-vittma għandu wkoll htija, u l-ammont tad-danni li ser jigu likwidati għandhom jitnaqqsu b'erbgħin fil-mija (40%) biex jirriflettu l-htija tal-impjegat li hareg f'gallarija li ma kellix ilqugh f'post fejn ma jirrizultax li kellu bzonn johrog fil-qadi tad-dmirijiet tiegħu. Il-vittma jidher li għazel minn jeddu li johrog f'gallarija u b'hekk espona lillu nnifsu għall-periklu car u evidenti.

4. Għal dak li jikkoncerna likwidazzjoni ta' danni, fid-data tal-incident il-vittma kellu paga ta' Lm56 (€130.45) fil-gimgha²⁶, cjoe' €6,783.14 fis-sena, ftit iktar mill-minimu wage. Kien għadu kif jibda jahdem. Hu mistenni li biz-

---

²⁶ 2004 minimu wage għal persuna ta' 17 il-sena kienet ta' €118.73, u għal persuna ta' 18 il-sena u iktar, €125.51.

Kopja Informali ta' Sentenza

zmien wiehed itejjeb il-qliegħ u l-qorti għandha tqies ukoll dan il-fattur fil-kalkoli li trid tagħmel. Hu magħruf li s-sengħa li jidher li kien għazel Frank John Fenech hi reditizzja. Il-qorti ma għandix raguni għalfejn tiddubita li matul is-snin kien ser ikompli javanza fis-sengħa li jidher li kien għazel għall-futur tiegħu.

Għalhekk il-qorti ser tagħmel il-kalkoli fuq salarju ta' €15,000 fuq medda ta' 40 sena = €600,000.

Hemm imbagħad tnaqqis għal konsum (25%) u minhabba dipendenza (50%)²⁷.

Tnaqqis ta' 20% għal lump sum payment. Minhabba li mid-data li giet prezentata l-kawza (6 ta' Dicembru 2005) sad-data tas-sentenza ser ikunu għaddew kwazi sebgha (7) snin, ir-riduzzjoni għandha tkun ta' 12%²⁸.

Total ta' mija u tmienja u disghajn elf ewro (€198,000).

Ma' dan iridu jizziedu d-*damnum emergens*, li l-qorti hi tal-fehma li huma gusitifikati, fis-somma ta' elf u erbgha u tletin ewro (€1,034)²⁹.

Għalhekk b'kollox id-danni huma ta' **mija u disgha u disghajn elf u erbgha u tletin ewro (€199,034)**. Gialadarba l-qorti tqies li kien hemm negligenza kontributorja min-naha ta' Frank John Fenech, din is-somma għandha tonqos b'erbghin fil-mija (40%). Għalhekk l-ammont li għandu jithallas lill-atturi hu ta' **mija u dsatax-il elf erbgha mija u ghoxrin ewro u erbghin centezmu (€119,420.40)**.

---

²⁷ Ir-rata f'dan il-kaz hi differenti minn dik li l-Qorti tal-Appell ikkonfermat fil-kaz ta' **Carmela Cassar et vs Il-Prim'Ministru ta' Malta et** deciza fis-26 ta' Marzu 2010 hi minhabba l-eta tenera ta' Frank John Fenech, filwaqt li fil-kaz citata mill-atturi l-vittma kellu diga' 38 sena.

²⁸ Ara sentenza tal-Qorti tal-Appell tas-7 ta' Ottubru 2005 fil-kawzi **Sammut et vs Meilaq et, Farrugia et vs Meilaq et u Scicluna et vs Meilaq et**.

²⁹ Ara sentenza **Francis Schembri proprio et nomine et vs Josef Farrugia et** deciza mill-Prim'Awla tal-Qorti Civili fis-17 ta' April 2012 (kaz li l-lum hu pendentu quddiem il-Qorti tal-Appell).

Ghal dawn il-motivi l-qorti qeghda taqta' u tiddeciedi l-kawza billi:-

- 1. Tilqa' l-ewwel eccezzjoni ta' Elbros Construction Limited u tillibera lill-istess mill-osservanza tal-gudizzju.**
- 2. Tichad l-eccezzjoni ta' Tigne Estates Limited.**
- 3. Tichad l-ewwel u tielet eccezzjoni ta' Jacksons Company Limited.**
- 4. Tilqa' t-tieni eccezzjoni ta' Jacksons Company Limited limitatament ghal dak li ser jinghad f'punt numru 5 tal-parti dipozittiva ta' din is-sentenza, u tichad l-istess fir-rigward tal-kumplament.**
- 5. Tiddikjara li Jacksons Company Limited u Tigne Estates Limited huma solidalment responsabbli ghall-incident li sehh fit-18 ta' Gunju 2004 li fih tilef hajtu Frank John Fenech, b'dan li tiddikjara htija kontributorja min-naha ta' Frank John Fenech li qeghda tigi ffissata f'40%.**
- 6. Tillikwida d-danni fis-somma ta' mija u dsatax-il elf erbgħa mija u ghoxrin ewro u erbghin centezmu (€119,420.40).**
- 7. Tikkundanna lill-konvenuti Jacksons Company Limited u Tigne Estates Limited sabiex solidalment³⁰ ihallsu lill-atturi s-somma ta' mija u dsatax-il elf erbgħa mija u ghoxrin ewro u erbghin centezmu (€119,420.40).**

Spejjez ta' Elbros Construction Limited ghandhom jaghmlu tajjeb ghalihom l-atturi. B'dan li l-ispejjez l-ohra ghandhom jinqasmu in kwantu ghal 60% a karigu ta' Jacksons Company Limited u Tigne Estates Limited u 40% a karigu tal-atturi. Ghal dak li huma spejjez dovuti mill-konvenuti Jacksons Company Limited u Tigne Estates Limited dawn ikunu wkoll dovuti solidalment. Bl-imghax mil-lum.

---

³⁰ B'applikazzjoni tal-Artikolu 1050 tal-Kodici Civili.

Kopja Informali ta' Sentenza

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----